

BOSCH REQUIEM 2023 · AART STROOTMAN · JAN ROT

BOSCH REQUIEM 2023

LAATSTE WOORDEN

Aart Strootman *compositie*

Jan Rot *libretto*

Cello Octet Amsterdam

Mallet Collective

Rianne Wilbers *sopraan*

Fanny Alofs *alt/mezzosopraan*

Aart Strootman *gitaar*

Fred Jacobsson *basgitaar*

**no
vem
ber**
music

Bosch
Requiem

Het concert van 2 november
wordt live uitgezonden op
NPO Radio 4 Avondconcert.

1 NOVEMBER 2023

Jheronimus Bosch Art Center
's-Hertogenbosch

November Music 2023

no
vem
ber
music

2 NOVEMBER 2023

Muziekgebouw aan 't IJ
Amsterdam

3 NOVEMBER 2023

TivoliVredenburg
Utrecht

4 NOVEMBER 2023

Grand Theatre
Groningen

Sounds of Music 2023

SOUNDS
OF
MUSIC

9 NOVEMBER 2023

De Doelen
Rotterdam

deDoelen

Voorwoord

Bij ieder nieuw Bosch Requiem dringen zich naast de muziek altijd de beelden van Jheronimus Bosch op: de beelden van het paradijs, de hel. Die zijn dermate krachtig dat je je die gewoon voor de geest kunt halen. Wanneer je dan weer eens voor het schilderij staat, stel je vast dat het opgeroepen beeld het werk tekort heeft gedaan: er zijn zoveel details te zien. Maar tijdens de uitvoering van elk Bosch Requiem ligt het primaat bij de muziek. Die eerste kennismaking met een nieuw werk, dat zich als een luisterbeeld in je herinnering gaat nestelen. Naluisteren van een opname of een volgende uitvoering bijwonen geeft verdieping, er tonen zich steeds weer nieuwe elementen.

Nu is er dan een Bosch Requiem van Aart Strootman met een libretto van Jan Rot, *Laatste Woorden*. We maken er nu kennis mee, het beeld van de schrijver doemt op. De herinnering aan de gebeurtenis gaat in ons een beeld vormen. De tekst bestaat, is terug te lezen en terug te luisteren. En met het herlezen zal keer op keer een ander beeld tevoorschijn komen, omdat ons oog steeds zal blijven vallen op andere details.

Zolang we het blijven herlezen en beluisteren is over *Laatste Woorden* het laatste woord nog niet gezegd. Zo houden we het levend.

November Music

's-Hertogenbosch, 2023

Laatste Woorden is een compositie- en libretto-opdracht van November Music en Stichting Reinbert de Leeuw.

Inhoud

- 5 Voorwoord**
- 9 Aards requiem vol spirituele overgave**
Mark van de Voort
- 17 Toelichting**
Aart Strootman & Jan Rot
- 23 Libretto Laatste Woorden**
Jan Rot
- 41 Biografieën**
- 45 Medewerkers**
- 46 Colofon**

Aards requiem vol spirituele overgave

MARK VAN DE VOORT

Een gracieus en doorvoeld vaarwel aan het leven. Met zijn Laatste Woorden schreef Jan Rot een hartroerende requiemtekst. Componist Aart Strootman laat deze unieke tekst waardig weerklinken in een spiritueel requiem met buisklokken, cello's, gitaren en rituele zang.

Een poëtische uitnodiging voor een muzikaal afscheid. 'Als jij dit hoort, ben ik al dood. Maar hoor het koor door jouw oor. Wij horen dit samen.' Het zijn de eerste woorden uit *Laatste Woorden*. Het aangrijpende, goudeerlijke dichtwerk dat Jan Rot schreef voor het Bosch Requiem. Een mis voor een aangekondigde dood die hart en ziel raakt. Tekstdichter, componist, zanger en allround levenskunstenaar Jan Rot schreef zijn requiemregels in de laatste periode voor zijn dood. Rot schrikt niet terug voor ontboezemingen en reflecties die naar de keel grijpen, maar tegelijkertijd fluistert hij de nabestaanden moed in. Zijn dappere, relativerende woorden bezingen de ondraaglijke zwaarte en lichtheid van de dood. Deze unieke requiemtekst komt nu tot klinken.

Het begon allemaal met een stoutmoedige droom van componist Aart Strootman. In het verleden schreef de 36-jarige Strootman al werken voor solisten, ensembles en veel zelfgebouwde instrumenten. Maar nu lag er ineens een opdracht voor een kloek, één uur durend Bosch Requiem. Indachtig *Allerzielen* en *Jheronimus Bosch'* grensverleggende visioenen daagt festival November Music ieder jaar een componist uit om een eigentijds, actueel requiem te schrijven. Strootman wist het zeker: een tekst met urgentie en betekenis was vereist.

Aart Strootman kende Jan Rot en zijn dochter Elvis van nabij. 'Stiekem speelde ik al met de gedachte om Jan te polsen of hij interesse had in een libretto voor het requiem. Zijn oudste dochter Elvis paste op mijn zontje, dus er was een ingang. Jan en Elvis zijn zelfs bij een van

mijn voorstellingen komen kijken.’ Toen bekend werd dat Jan Rot ernstig ziek was, parkeerde Strootman zijn plannen. ‘Maar Jan bleef tot het bittere einde werken. Van het schrijven van columns tot optredens. Hij leefde voor zijn kunst. Toen heb ik nog een keer de stoute schoenen aangetrokken. Elvis gaf me het laatste zetje, en ik heb een lange e-mail geschreven aan Jan. Binnen vijf minuten kreeg ik bericht terug. Hij wilde het graag doen. Jan liet wel weten dat hij pas aan de tekst zou beginnen “als er geen hoop meer is en het einde nadert”.’ Zo’n drie weken voor zijn overlijden kreeg Strootman de tekst van Jan Rot in de mailbox. ‘Een requiemtekst in negen delen, met een toegift in de vorm van een lied, *Bezoekuur in de hemel*. Het was allemaal zo indrukwekkend. Ik heb het tekstdocument ook een tijdje moeten laten liggen.’

Uiteindelijk ging Strootman aan de slag. Jan Rots imposante tekst bleef geheimen prijsgeven. ‘De tekst is typisch Jan Rot, poëtisch en recht voor zijn raap. Alle negen delen herbergen een soort credo. De teksten zijn ernstig en humoristisch tegelijkertijd. Heel kernachtig verwoordt hij zijn gevoelens en geeft hij ons nabestaanden troostende en zingevende gedachten mee.’ Strootman heeft zoveel mogelijk van de teksten in het uiteindelijke requiemlibretto meegenomen. ‘De kern van ieder credo blijft steeds overeind’, benadrukt hij.

BOVENAARDSE GLANS

Als componist kent Strootman de zeggingskracht van eenvoud. Met minimale middelen weet hij een maximale impact te maken. In die zin is Strootman een typische postminimalist, maar weet hij er een geheel eigen kleur aan te geven. Daarbij put Strootman uit de live energie van rockmuziek, de magie van microtonaliteit en de kinetische drive van eigentijdse jazz. In zijn composities speelt Strootman naar hartenlust met timbres, reine stemmingen, boventonen en razendsnelle, jazzy

ritmes. Hij is een typische selfmade man die gestaag zijn eigen pad uitstippelt. De laatste jaren is er volop waardering voor zijn ondernemingslust en eigenzinnige visie. In 2017 won hij nog de Gaudeamus Award en twee jaar kreeg hij de Matthijs Vermeulenprijs voor zijn compositie *Shambling Emerge – after after party*.

Om zijn klankvisioenen zoveel mogelijk in eigen hand te houden, bouwt Strootman zijn eigen muziekinstrumenten. Ook voor *Laatste Woorden* heeft hij flink uitgepakt. De woorden van Jan Rot krijgen een bovenaardse glans mee. Daarvoor heeft Strootman een reeks van zeventig tot tachtig aluminium buisklokken gebouwd. Door rekening te houden met de dikte, lengte en diameter van de buizen slaagt Strootman erin deze buisklokken perfect rein te stemmen. ‘Deze pure, krachtig resonerende klank heeft wel wat weg van een carillon, waar ik gek op ben. Met deze buisklokken creëer en speel ik met spanning en ontspanning, dissonantie en consonantie. Klanken die dan ineens oplossen in heel reine harmonieën. Het klinkt bijna alsof iemand het leven verlaat, het stoffelijke achter zich laat’, vergelijkt Strootman.

Naast de buisklokken kon Strootman er natuurlijk niet omheen om een nieuwe, eigen gitaar te bouwen. Hij heeft er inmiddels al ruim vijftig gebouwd. In zijn Rotterdamse atelier hangen er nog een stel, waaronder de Philip Glass- en Terry Riley-gitaren, waarmee hij ouder werk van deze minimalisten nieuw leven heeft ingeblazen. Strootman is een verrekt handige zelfklusser onder de componisten. In het verleden verblufte hij al met het bouwen van een zeven meter lange marimba voor zijn magnum opus *w.A.L.L.* (2019). Of bouwde hij zomaar een van Jheronimus Bosch’ fantasie-instrumenten na. De curieuze lutharp uit *De Tuin der Lusten* vertolkte een hoofdrol in zijn *Tenebrae* (2016-17) voor het Storioni pianotrio.

BUITENISSIG ENSEMBLE

Voor het Bosch Requiem heeft Strootman een twaalfsnarige, elektrische barokgitaar gebouwd. Strootman neemt het sierlijke instrument in de hand. Het heeft wel wat weg van een luit. ‘Ik ben er eeuwenoud repertoire op gaan spelen. Dat heeft zeker invloed uitgeoefend op het compositieproces. In de geest van Jan ben ik uiteindelijk popliedjes op deze barokgitaar gaan schrijven. Materiaal dat in georkestreerde vorm terugkomt in het requiem.’

Niet alleen de zelfgebouwde instrumenten zijn oorbetoverende eyecatchers. Het complete muziekensemble dat *Laatste Woorden* uitvoert kun je gerust buitenissig noemen. De slagwerkinstrumenten – waaronder de buisklokken – worden bespeeld door het Nederlandse Mallet Collective. Hart van het ensemble zijn de acht cellisten van Cello Octet Amsterdam. Zij worden bijgestaan door Aart Strootman op elektrische barokgitaar en bassist Fred Jacobsson.

Zangsolisten zijn sopraan Rianne Wilbers en alt/mezzosopraan Fanny Alofs. ‘Ik wilde doelbewust geen mannelijke stemmen voor het requiem. Dan is het alsof je naar een reïncarnatie van Jan aan het luisteren bent. De twee vrouwenstemmen scheppen een eigen klank-universum, vormen één stem en gaan op in het instrumentale klankweefsel.’ Het schrijven voor zangstemmen blijft een van de moeilijkste aspecten van componeren, geeft Strootman toe. ‘Je wilt de tekst zoveel mogelijk voor zichzelf laten spreken. Dat blijft een pittige uitdaging.’ In opdracht van November Music heeft Strootman al eerder werk voor zangstem geschreven, waaronder *Giudecca* (2016) voor sopraan Nora Fischer en gitaar.

SPIRITUELE UITWERKING

Strootmans requiem zingt in alle toonaarden. Van de boventoonzang van de instrumenten tot de bezwerende incantaties van de twee vrouwenstemmen. Een werk met een rituele, tranceachtige totaalklank waar de toehoorder zich in kan onderdompelen. ‘Er zit zeker iets monumentaals in mijn muziek. Ik wil de indringende tekst van Jan Rot zo subtiel mogelijk kleuren met mijn muziek. Je hoort veel laagte in mijn compositie, ook in de stemmen die perfect moeten mengen. Belangrijk is dat de tekst goed verstaanbaar blijft.’

Strootmans requiemcompositie heeft een hallucinerende, spirituele uitwerking. Muziek die je fysiek moet voelen. In zijn werk passeren invloeden uit de minimal music, de polyfone muziek uit de renaissance, barok en de oude Griekse muziek. Strootman kruidt deze serene klankesthetiek met de ritmische groove van jazz en de extatische spanning van noiserock.

Als een rode draad door zijn compositie loopt Strootmans liefde voor de microtonale muziek. Twintigste-eeuwse, Amerikaanse componisten als Harry Partch en Ben Johnston pionierden al met verschillende microtonale toonsystemen. Deze toondichters legden het traditionele twaalftoonssysteem onder het vergrootglas en zochten spectrale schoonheid in de kleinste toonafstanden en rein gestemde harmonieën. ‘Net als Partch bouw ik mijn eigen instrumenten omdat je klanktaal zo nieuw is. Met mijn instrumenten kan ik vat krijgen op die bijzondere intonaties’, legt Strootman uit. Later zou hij nog gaan studeren bij de Oostenrijkse componist Georg Friedrich Haas die een moderne twist geeft aan de klankwereld van reine stemmingen en natuurlijke boven-tonen. ‘We luisteren eigenlijk maar zelden naar boven-tonen. Maar het is een betoverende wereld vol openbaringen’, ervaart Strootman. Veel van Strootmans composities herbergen bewust of onbewust een meditatieve, spirituele grondtoon.

CONTEMPLATIE EN EMPATHIE

Spiritualiteit en religie spelen onverminderd een rol in Strootmans leven. Veel religieus geïnspireerde werken heeft hij nog niet op zijn naam staan, afgezien van een recent *Lux Aeterna* (2021) voor vier zangstemmen en elektrische gitaar. Het componeren van een requiem voelt zeker niet wezensvreemd voor dertiger Strootman. Hij groeide op midden in de hervormde gemeente van het Zuid-Hollandse Oud-Beijerland. ‘Daar kreeg ik lessen op een protestants-christelijke basisschool waar mijn vader directeur van was. Ik groeide op met bijbelverhalen en de kerk. Die fascinatie is gebleven. Zeker het hele ritueel in een kerk intrigeert me. Van de lezingen tot de collectieve stiltemomenten.’

Om deze ervaring te delen met zijn leerlingen muziekgeschiedenis aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag neemt hij ze soms mee naar een dienst. ‘Vaak reageren leerlingen besmuikt of lacherig zodra je het onderwerp religie aanroert. Maar als je iets wilt leren over de opbouw en orkestratie van een mis of requiem, dan kun je het beste een kerk bezoeken. Daar ervaar je de impact van zo’n werk.’

Strootman omarmt de basiswaarden van het geloof, zeker in deze hectische moderne tijd. ‘Contemplatie en empathie voor de ander horen bij het leven. Het opkomen voor de zwakkeren in de samenleving is essentieel, maar soms vrees ik dat dit gevoel nog wel eens op de achtergrond dreigt te verdwijnen.’ Dat de mens wel degelijk in staat is om samen zo’n sacraal moment te beleven, maakte Strootman mee tijdens een voetbalwedstrijd van FC Barcelona in het Spaanse Camp Nou. ‘Voor aanvang van de wedstrijd werd voor een overledene één minuut stilte gehouden. Voor enkele ogenblikken was het immense, uitverkochte stadion in stilte gehuld. Dat was onvergetelijk. Zo’n collectief gebaar komt voor mij dan heel dicht bij een religieuze ervaring.’

Het aardse en het verhevene komen ook samen in *Laatste Woorden*. In het nieuwe requiem bundelt Strootman al zijn liefde voor spiritualiteit en muziek, zodat Jan Rots grootse vaarwelgroet extra fel kan oplichten. ‘Het concentratievermogen van de luisteraar wordt zeker getest’, glimlacht Strootman vol verwachting. ‘Ik hou van die intensiteit. Boven het hele requiem hangt een waarachtig gevoel van spirituele overgave.’

Toelichting

AART STROOTMAN
JAN ROT

Laatste Woorden is een werk waarin ik mijn lievelingsmusici en een ongeëvenaard tekstschrijver bijeen mag brengen. De compositie is niet per se een requiem voor de doden, of een klinkend afscheidswoord, maar een (hopelijk tijdloze) troostrijke reflectie op het leven: 'Die lege plek hou je erin. Maar elk einde is een nieuwe begin.' *Laatste Woorden* is de titel die Jan Rot aan zijn libretto gaf en die ik ogenblikkelijk overnam. Daags voor zijn overlijden stuurde hij me zijn tekst, naar eigen zeggen: 'de stem van iemand als nagelaten boodschap'. Ik moest het na zijn treurig overlijden een aantal maanden laten liggen, maar daarna heb ik er een jaar non-stop aan gewerkt en toen ontvouwde het stuk zich snel.

Ik herkende in de negendelige vorm direct Brahms' *Ein Deutsches Requiem* (dat Jan ooit vertaalde tot het *Hollands Requiem*). Jan gaf aan dat ik maar moest bepalen wat ik wilde gebruiken en in welke volgorde. Het leeuwendeel heeft zijn plek gevonden, maar behalve de hoekdelen (die de cyclus gevoelsmatig completeren) ben ik flink gaan schuiven tot het een kloppende, doorgaande spanningsboog vormde. Een vorm die mooi aansluit op het ensemble, dat iets monumentaals heeft in homogeniteit: 8 cello's, 4 slagwerkers, 2 zangers en 2 (bas)gitaren.

Tot slot ben ik gefascineerd door de ongrijpbare ritmiek van kerkklokken en ik ga in het stuk op zoek hoe die ritmische kwaliteit ook een stuwung of zelfs een groove kan genereren. Veel valt op zijn plek net voor het slotakkoord: 'Nog drie, vier slotakkoorden. Ik leg 'm neer, de pen.' als de conclusie luidt: 'Daar komt de dood op neer. Het hart doet het niet meer.' Dan blijkt dat de shakers en ritmiek de hartslag van deze reflectie hebben gevormd, die onherroepelijk een keer tot een einde komt.

Aart Strootman
september 2023

Vrienden,

Toen we hoorden dat ik niet meer lang te leven had, kreeg ik een beschroomd verzoek van componist Aart Strootman. Of ik tijd en zin zou hebben een libretto te schrijven voor het jaarlijkse Bosch Requiem. Hij had het eerst gevraagd aan mijn dochter Elvis, die vaak op hun zootje past, en zij wist zeker dat ik daar voor open zou staan.

Nou en of! In 2008 hertaalde ik voor Toonkunst Rotterdam *Ein Deutsches Requiem* van Brahms tot *Hollands Requiem*, waarin ik me in de tekst niet bekommerde om het zieleheil van de overledene, maar het omhoog als troost voor de nabestaanden. 'Hoe heerlijk is de herinnering hier binnenin,' en 'Levend zijn de doden zolang wij hen herdenken.' Een knapperd die het met droge ogen kan aanhoren.

Wat zou het mooi zijn om ditmaal de stem te laten klinken van iemand als nagelaten boodschap! De eerste zin had ik meteen: 'Als jij dit hoort, ben ik al dood', evenals de titel *Laatste Woorden*. Verder schreef ik die maanden van alles op, gedachten van iemand die weet dat het eind nabij is. Toen de terminale fase naderde, schoof ik het beste in elkaar, licht geïnspireerd door het klassieke requiem in negen delen. En omdat ik een popjongen blijf, plakte ik er ook een toegift aan vast, waarvan ik de refreinmelodie erbij leverde.

Dat samen is de tekst die u in dit boekje vindt.

Ik gaf Aart de vrijheid om ermee te doen wat hij wil. Stukken weglaten, of terugbrengen tot een paar zinnen en kernwoorden. De nummering omgooien, *whatever*. Dan geven ze maar aan met een kleurtje wat wordt gezongen en wat niet. De bezetting van celli, percussie en zangers klinkt alvast heel spannend. En als hij er een potje van maakt, kan altijd later iemand het nog integraal toonzetten. Ha!

Maar nee, ik heb er alle vertrouwen in en vind het reuze spijtig dat ik het eindresultaat nooit te horen krijg. Maar de dingen gaan zoals ze gaan.

Hoewel het libretto zeer persoonlijk is, neem als lezer of luisteraar gerust de vrijheid van de 'ik' een ander te maken.

Ik hoop op een aangrijpend stuk, dat verrast, ontroert, troost, opzweept, tot denken zet en soms doet glimlachen. Dank voor de belangstelling en het ga jullie allen goed!

Saluut, Jan Rot
april 2022

Libretto
Laatste Woorden

JAN ROT

De uitvoering van *Laatste Woorden* wijkt ietwat af van de originele tekst van Jan Rot. We hebben ervoor gekozen beide versies aan te bieden. In het zwart de tekst die Strootman op muziek heeft gezet. Jan Rot heeft meer tekst geschreven: die staat in het grijs erbij.

De negen delen zijn door Strootman in een andere volgorde geplaatst, de originele nummering van Rot staat in grijs tussen haken erachter. Op die manier kan iedereen de oorspronkelijke tekst reconstrueren. De volgorde van de zinnen binnen de delen is steeds gelijk gebleven, behalve in deel 6 (nummering Strootman): daar had Jan Rot de eerste vier zwarte regels onder de laatste zes regels gezet.

LAATSTE WOORDEN (BOSCH REQUIEM)

- 1 Als jij dit hoort, ben ik al dood
Maar hoor het koor door jouw oor
Wij horen dit samen
- Als jij mij ziet met ogen dicht
Zie ik het licht door jouw gezicht
Wij zien dat samen
- Beschouw mij als op wereldreis
Zo'n zeven jaar op zee
Er kan mij niets gebeuren
Maar levenstekens, nee
- Zo kun je eerst wat wennen
De dood is een idee
Je zal weer vreugde kennen
En ik lach met je mee
Ik leef met je mee
Ik leef met je mee
- 2 [4] Ik heb zo vaak gedacht over de dood
Maar nu ik dood ga, kan ik niets bedenken
De gedachte lijkt haast idioot
Met versjes troost te willen schenken

'Ik ga dood en jij moet door'
Dat klinkt wel lekker
Maar zoek ik nu nog naar een hit?
Het kan nog altijd gekker

Was ik levend, stierf ik van verdriet
Jullie daar, en ikke niet
Maar heb geen zorgen om de doden
Een dode heeft geen plicht, geen noden
Draait zich niet om in het graf
Doden zijn van alles af

Blijf ze viëren of vervloek ze
Laat ze rotten of bezoek ze
Geen schuldgevoelens om een graf
Doden zijn van alles af
Zij vinden niks meer flink of laf
De doden zijn van alles af

Hoe goed of slecht je bent geweest
Een dode rust in vrede
Hel en hemel, God of Beest
Die vind je hier beneden
De doden zijn, van groot tot klein
Het menselijk verleden
En hel en hemel, ja die zijn
Voor eeuwig hier beneden
Ja, hel en hemel, pret en pijn
Die horen bij het heden

De ziel lost op in het heelaal
Ik zou er niet voor knielen
Maar zie een helverlichte bal
Gevuld met Allerzielen

(En vriend, vriendin, geef geen gedoe
Mocht jij anders geloven
Ik wens je alle Liefde toe
Die zegen komt van Boven)

3 Wees niet boos op mij
Ik kan er niets aan doen

Wat goed is zal verdwijnen
Maar al wat slecht is ook
Zo kom je in het reine
Een eind met witte rook

Je mag er ook om lachen
'Het leven is absurd'
Die tekst stond op het T-shirt
Van een of andere nerd
'Het leven is vurrukkulluk'
Dat maakte Campert groot
Of schrijf met Gerard Reve:
'Lang leve de dood'

Just Intonation Tubular Bells. Dit instrument maakte Aart Strootman voor Bosch Requiem *Laatste Woorden*

4 [7] Tot de dood ons scheidt
 Dat hebben wij bereikt
 Hoe rijk was al die tijd
 Geluk bestaat, dat blijkt
 Nu zijn we dan gescheiden
 Zoals die tijd daarvoor
 Vermijd onnodig lijden
 Jouw leven gaat nog door

Ik ben dood en jij moet door
 Laat mij achter, ga ervoor
 Leef je leven, los van mij
 Hoe dan ook, ik blijf je bij
 Als open deur voor elk gezin:
 Elk einde is een nieuw begin
 Die lege plek hou je erin
 Maar elk einde is een nieuwe begin

5 [8] Het wonder was de wereld uit
 Ik mocht niet langer hopen
 De ziekte had de hoop verbruid
 Ik kon het niet ontlopen

Toch bleef ik dapper zingen
 Werd geen zieltogend paard
 Je maakt herinneringen
 Maak die de moeite waard

Ik stierf goddank niet plotseling
Maar kon me voorbereiden
Ik leef in jouw herinnering
Wie zou mij niet benijden?

Ik had een prachtig leven
Al voelt het niet voltooid
Je denkt: geef me nog even
Tevreden ben je nooit

Maar stierf goddank niet plotseling
En hoef geen medelijden
Ik leef in jouw herinnering
Wie zou mij niet benijden?

6 [2] Wat God ooit zei tot Abraham
Lijkt mij niet zo ter zake
Het leven gaf, het leven nam
Voor mij geen dodenwake

Een dode kan niet bidden
Toch bid ik hier voor jou
En laat niet in het midden
Hoeveel ik van je hou

Hoezo zieleheil
Hoezo zieleheil
Wie ziet de lege kamer?

Wie staat stil voor het raam?
Wie is er nooit meer samen?
Wie schrikt op bij mijn naam?

7 [6] Memento mori, memento mori
Elke baby krijgt de doodstraf
Wie weet wanneer die wordt volvoerd
Men wacht ondenkbaar zijn dood af
Leven als hele toer

Wiegendood ontsnapte je gezwintig
Dan is ook je tienertijd voorbij
Je passeert de club van 27 – ‘Hm -
Geen *Die young, stay pretty* voor mij’
Later word je groot
Later ga je dood

Leven begint bij veertig
Hoe vaak had je 't gehoord?
Tot zestig bleef het heerlijk
Dan word je traag vermoord
Langzaam werd je groot
Langzaam ga je dood

Nee, het is nog niet bewezen
Dat ook jullie sterfelijk zijn
Maar mijn eerste hypothese:
Aan het eind van mijn Latijn
Is ‘Heden ik, en morgen gij’

Het eeuwige refrein
Memento mori, memento mori

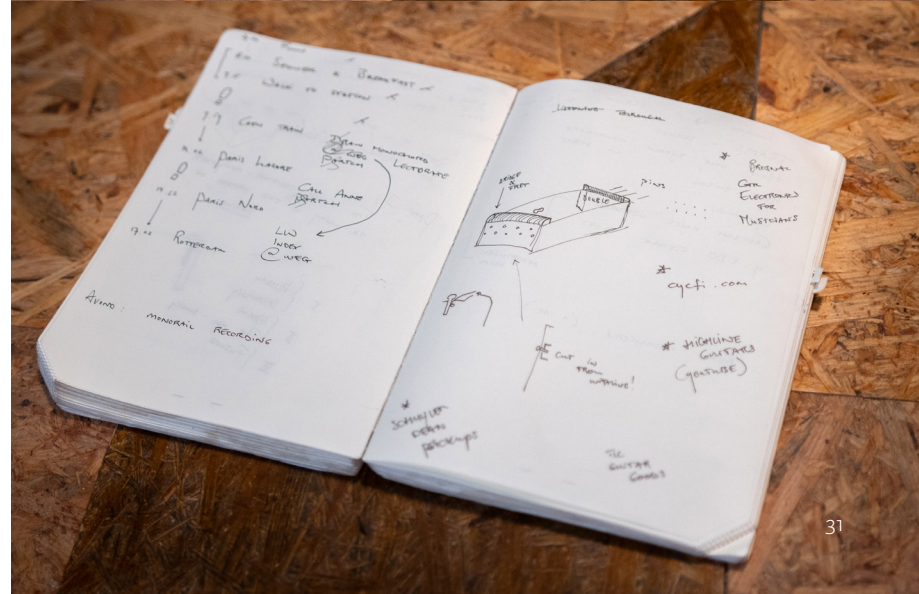
[Doodgaan, doodgaan, wat een avontuur
Ontkennen, ontkennen wordt moeilijk op den duur
Langzaam daalt de dankbaarheid voor elke nieuwe dag
Langzaam maakt de grimas zich meester van de lach

Ik fietste langs de rand van het ravijn
Begon steeds angstiger te trappen
Toen voelde ik de hand van magere Hein
Maar kon nog net ontsnappen
Ik opende mijn ogen met een verbaasde gaap
Zo gaat dat dus: sterven in je slaap]

8 [5] De een verdrinkt, een ander springt
Een derde drinkt zich dood
De een sterft in de Efteling
Een ander in de goot
De een die krijgt een ongeluk
Iets stoms in het verkeer
De een die gaat van binnen stuk
Een ander valt zo neer
Bij allen kwam het hier op neer
Het hart deed het niet meer
Daar komt de dood op neer
Het hart doet het niet meer

Just Intonation Harmonic Canon. Dit instrument maakte Aart Strootman voor Bosch Requiem Laatste Woorden

[Laatste woorden, laatste woorden
'Tot vanavond,' zei zijn vrouw, maar kwam die middag om
'De stroom is eraf, toch?' vroeg de monteur nog dom
'Moet ik hierop drukken?'
'Waar is dit knopje voor?'
'Ik ga een uurtje tukken'
'Ik ben iets op het spoor...'

Laatste woorden, slotakkoorden

Legt je in de luren

Maar wie hoort dat ie doodgaat

Kan de laatste woorden sturen

'Vaarwel', 'Het is volbracht'

'Voorbij, alles voorbij'

'Maak er een feestje van'

Ik zeg alleen maar dit

Heb het goed zonder mij

Heb het leuk zonder mij

Heb het fijn zonder mij]

- 9 O, requiem, o, requiem
O, in memoriam
Ik hield mijn stem
Toen het einde kwam

Wie schrijft, die blijft

(Niet voor de eeuwigheid

Want wat er al beklijft

Ook dat slijt met de tijd)

Nog drie, vier slotakkoorden

Ik leg 'm neer, de pen

Mijn allerlaatste woorden:

Ik blijf bij je, ook nu ik er niet meer ben

*Toegift

BEZOEKUUR IN DE HEMEL

Was er een bezoeker in de hemel

Gaf ik jou de lijst met tijden door

Maar zoek je de locatie van de hemel

Toont Google search geen enkel spoor

Ik woon in je hart, dat is mijn hemel

Ja, dat weet ik wel, zo leef ik voort

Maar god, een vast bezoeker in de hemel

Wie zou geen moord doen voor een hemelpoort

'Goedemorgen' – Broeder Petrus

Kijkt niet eens meer naar je pasje

Ach, je hoort zo'n beetje bij het meubilair

En daar kom ik aangelopen

En jij geeft me vast het tasje

Met wat aardse geneugten – ordinair

'Goed geslapen?' vraag je
Ik lach 'Dat bestaat hier niet
Rust komt hier niet zo nauw'
Ik begin over dimensies
Als ik zie dat jij 't niet ziet
Vraag ik gewoon maar lief naar jou

['Ja, het gaat, hoor' – je moet verder
Monopoly - 'Terug naar af',
Is ingeruild voor 'Door naar Start'
'U ontvangt tweehonderd gulden'
En dan snak je naar een Kans
Het spel is mooi, maar het blijft hard

Er is leven na de dood
Van je innige beminden
Nieuwe dingen, goeie dagen, klein geluk
Maar soms voel je je ellendig
En weet me niet te vinden
Je blijft zo'n drumkonijntje, maar de batterij is stuk]

Was er een bezoeker in de hemel
Gaf ik jou de lijst met tijden door
Maar zoek je de locatie van de hemel
Toont Google maps geen enkel spoor
Ik woon in je hart, dat is mijn hemel
Ja, dat weet ik wel, zo leef ik voort
Maar god, een vast bezoeker in de hemel
Wie zou geen moord doen voor een hemelpoort
Ik zou een moord doen voor een hemelpoort

[Daar is vader, daar is moeder
Opa's, oma's, Herman Brood!
Bert, mijn ouwe wapenbroeder!
Vriend Antonie, jij idioot!

Ik krijg een handje van Toon Hermans
En een knipoog van Sam Cooke
Maar geniet er toch maar half van
Zonder jou hier op bezoek]

49 *f*
 Zo'n dui - zend jaar op zee

f
 Be - schouw mij maar op we - reld - reis

Aart Strootman (foto Farah Al Qasimi)

Biografieën

AART STROOTMAN

Aart Strootman is componist en gitarist. Zijn intelligente en openhartige, frisse kijk op muzikale genres en stijlen rechtvaardigen een zeer prominente positie in de muzikale scene. Hij studeerde klassieke gitaar en compositie en behaalde een MA in Musicologie. Momenteel is hij promovendus aan de Universiteit Leiden via het DocARTES programma. Hij is artistiek leider van het hedendaagse muziekensemble F.C. Jongbloed. In 2012 richtte hij de band TEMKO op. Strootman won de Gaudeamus Prijs in 2017 en de Matthijs Vermeulen Prijs in 2019.

JAN ROT

Jan Rot was een Nederlandse zanger, vertaler en liedjesschrijver. Hij bracht ruim 20 albums uit onder eigen naam en schreef meer dan 800 liedjes, teksten en vertalingen voor zichzelf en anderen. Hij vertaalde musicals als *Hair*, *Tommy* en *Jersey Boys*, speelde in de bekroonde musicals *Doe Maar* en *Chez Brood*, en kreeg een gouden plaat voor zijn hertaling van Bachs *Mattheuspassie*, uitgevoerd door het Residentie Orkest. In 2016 won hij de Annie MG Schmidt prijs voor het beste theaterlied van dat jaar. Jan Rot overleed in 2022.

CELLO OCTET AMSTERDAM

Cello Octet Amsterdam is een avontuurlijk collectief van cellisten dat staat voor nieuwe muziek en interdisciplinaire voorstellingen. In de hedendaagse muziekwereld is het Octet een begrip geworden, onder andere door samenwerkingen met componisten als Philip Glass, Sofia Gubaidulina, Arvo Pärt, Theo Loevendie, Mauricio Kagel, Michael

Gordon en Kate Moore. Vanuit de overtuiging dat musici midden in de samenleving staan en de verantwoordelijkheid hebben om bij te dragen aan maatschappelijke discussies, gaat het Octet regelmatig bijzondere samenwerkingen aan met componisten, theatermakers, choreografen en maatschappelijke organisaties.

MALLET COLLECTIVE

Luisteren naar Mallet Collective is een sonische ervaring waar de warme, geaarde klanken van hout overal in de ruimte beginnen te resoneren. Het ensemble presenteerde zichzelf in 2016 met een concert/live-opname van Nederlands meest gespeeld werk aller tijden *Canto Ostinato*. Mallet Collective speelt in verschillende bezettingen.

FRED JACOBSSON

De van oorsprong Zweedse basgitarist Fred Jacobsson groeide op met elektronische muziek en metal om uiteindelijk af te studeren aan een jazzopleiding. Naast zijn werkzaamheden als basgitarist ontwikkelde Jacobsson zich ook als geluidskunstenaar binnen de hedendaagse muzikscene in Nederland. Vanuit de ambitie om muzikale en artistieke disciplines te verbinden en met affiniteit voor sound-design en ritmische texturen, vond hij een eigen stem op basgitaar en in het gebruik van live-electronics. Jacobsson werkt met toonaangevende ensembles in binnen- en buitenland waarmee hij op talloze festivals en podia heeft opgetreden.

RIANNE WILBERS

De Nederlandse artieste Rianne Wilbers maakt verbindingen waar anderen die voor onmogelijk houden. Ze laat uiteenlopende disciplines smelten in verrassende en wonderlijke projecten. Wilbers is

afgestudeerd als klassiek zangeres, maar haar nieuwsgierigheid en honger naar experiment hebben haar horizon verbreed tot ver voorbij de wereld van de klassieke muziek.

FANNY ALOFS

Alt- en mezzosopraan Fanny Alofs begon als jazzvocalist, maar maakte de omslag naar klassieke zang. Na haar afstuderen specialiseerde ze zich bij productiehuis Silbersee in hedendaags klassiek vocaal repertoire. Alofs is een energiek performer met een voorliefde voor muziektheater.

Jan Rot (foto Joep Photo)

Medewerkers

LAATSTE WOORDEN

libretto Jan Rot

compositie Aart Strootman

CELLO OCTET AMSTERDAM

Alistair Sung

Claire Bleumer

Geneviève Verhage

Rares Mihailescu

René van Munster

Renee Timmer

Sanne Bijker

Sanne van der Horst

MALLET COLLECTIVE

Georgi Tsenov

Andrey Doynikov

Ines Lacerda

Veysel Dzhesur

sopraan Rianne Wilbers

alt/mezzosopraan Fanny Alofs

gitaar Aart Strootman

basgitaar Fred Jacobsson

ALGEMEEN

creatief producent Geeske

Coebergh

geluidstechniek Rick Hendriks

lichtontwerp en -techniek Simon

van Beek ('s-Hertogenbosch)

MET DANK AAN

Jo Timmermans, Wies van Aken,

Edith Henskens, Nancy Voester-

mans van Jheronimus Bosch Art

Center, Deuss Music, Marie

Antoinette Sondeijker, Marion

Peek en alle medewerkers van

de theaters.

Colofon

TEKSTEN

Jan Rot
Aart Strootman
Mark van de Voort

CAMPAGNEBEELD

Lise Bruyneel,
La fabrique des regards
Roxanne de Buijzer

LOGO BOSCH REQUIEM

Anke Schalk

GRAFISCH ONTWERP

Bart Smit, De Twee Snoeken

DRUKKER

Drukkerij Tielen, Boxtel

OPLAGE

1000 exemplaren

IN OPDRACHT VAN

November Music

ISBN

978-90-77955-49-9

's-Hertogenbosch

Provincie Noord-Brabant

FONDS
PODIUM
KUNSTEN
PERFORMING
ARTS FUND NL

no
vem
ber
music

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

www.novembermusic.net

Sinds 2017 organiseert November Music het Bosch Requiem met een grootschalig opdrachtwerk voor een Nederlandse componist.

2017 **Anthony Fiumara & Désanne van Brederode – Memorial Park**
voor Nederlands Kamerkoor / Holland Baroque / TEMKO
o.l.v. Mathieu Romano

2018 **Kate Moore – Lux Aeterna: Vivid**
voor Wishful Singing / Cappella Pratensis / Herz Ensemble /
TEMKO o.l.v. Jane Lange

2019 **Calliope Tsoupaki – Liknon**
voor Marcel Beekman / Maarten Engeltjes / PRJCT Amsterdam
o.l.v. Manoj Kamps

2020/2021 **Seung-Won Oh – YeonDo**
voor Helena Rasker / Cappella Pratensis / New European
Ensemble o.l.v. Manoj Kamps

2021 **Hawar Tawfiq – Requiem des Fleurs et des Nuages**
voor Thomas Oliemans / philharmonie zuidnederland
o.l.v. Ed Spanjaard

2022 **Joey Roukens – Requiem**
voor Nederlands Kamerkoor / Amsterdam Sinfonietta
o.l.v. Sofi Jeannin

2023 **Aart Strootman & Jan Rot – Laatste Woorden**
voor Rianne Wilbers / Fanny Alofs / Cello Octet Amsterdam /
Mallet Collective / Fred Jacobsson

Bosch Requiem

SOUNDS
MUSIC^{OF}

TIVOLI
VREDEN
BURG

Muziekgebouw

deDoelen

no
vem
ber
music

